

به یاد اریک آلین رایت

اریک آلین رایت، جامعه‌شناس مارکسیست و رئیس پیشین انجمن جامعه‌شناسی آمریکا در پی ابتلا به سرطان خون پیشرفته در تاریخ ۲۳ ژانویه ی ۲۰۱۹ در سن ۷۲ سالگی درگذشت.

جنبش ۱۹۶۸ بر شکل‌گیری اندیشه‌های رادیکال و گرایش به مارکسیسم نزد رایت، مانند بسیاری دیگر از روشنفکران هم‌عصرش، تأثیر فراوانی داشت. وی فعالیت پژوهشی خود را با مطالعه‌ی زندان‌ها در ایالات متحده آغاز کرد. از آن مقطع او آثار متعددی درباره‌ی طبقه و سرمایه‌داری نوشت. مجموعه‌ی آثار رایت بسیار گسترده است. از هنگام سمینار «اتوپیا و انقلاب» در دانشگاه کالیفرنیا - برکلی که وی در مقام دانشجوی فارغ‌التحصیل مبتکر و مدیر آن بود تا به پایان‌رساندن کتابی که وی در واحد مراقبت‌های ویژه‌ی بیمارستانی که در آن بستری بود، یکی از پایاترین دریافت‌ها را از طبقه و سرمایه‌داری از زمان مارکس توسعه بخشید. در زبان فارسی نیز چارچوب نظری کتاب طبقه و کار در ایران نوشته‌ی فرهاد نعمانی و سهراب بهداد عمدتاً در توافق با چارچوب نظری رایت در زمینه‌ی تحلیل طبقاتی است.

اریک آلین رایت همچون نیای فکری خود به انگیزه‌ی اخلاقی برای مبارزه علیه سرمایه‌داری و ترسیم بدیل‌ها در برابر نظام سرمایه‌داری اعتقاد داشت.

این بخش از فعالیت فکری او چند دهه بعد، در شاهکارش با عنوان تصور کردن اتوپیاهاى واقعی به اوج رسید. نزد رایت «اتوپیاهاى واقعی بدیل‌های [دموکراتیک و مساوات‌طلبانه‌ی] جهان واقعی‌اند که می‌توان در این جهان بنا کرد چنان که پیشاپیش تصویری از جهان ترسیم می‌کنند که جهان می‌توانست چنین باشد و به ما یاری می‌کنند تا در جهت آن‌ها حرکت کنیم.» چنین نهادهایی شامل طیفی از ویکی‌پدیا تا فدراسیون تعاونی‌های کارگری

موندارگون در اسپانیا است. تزرایت به اختصار آن است که چپ در عین حال که سرمایه‌داری را در سپهر سیاسی مهار می‌کند، می‌تواند با این نهادها سرمایه‌داری را به تدریج نابود کند، نتیجه‌ی درازمدت سوسیالیسم است.

به نظر رایت، ضدیت با سرمایه‌داری در طول تاریخ به‌مدد چهار منطق مقاومت جان یافته است: نبود کردن سرمایه‌داری، مهار کردن سرمایه‌داری، گریز از سرمایه‌داری و زوال بخشیدن به سرمایه‌داری. این منطق‌ها اغلب همزیستی دارند و درهم آمیخته‌اند اما هر یک شیوه‌ای متمایز برای واکنش به آسیب‌های سرمایه‌داری‌اند. این چهار شکل ضدیت با سرمایه‌داری اغلب همزمان و درهم‌تنیده‌اند اما هر یک راهی متمایز در واکنش به آسیب‌های سرمایه‌داری هستند. این چهار شکل ضدیت با سرمایه‌داری را می‌توان در امتداد دو بُعد تغییر داد.

یک بُعد درگیر هدف استراتژی‌های ضد سرمایه‌داری - تفوق بر ساختارهای سرمایه‌داری یا صرفاً خنثا کردن بدترین آسیب‌های سرمایه‌داری - است در حالی که بُعد دیگر درگیر هدف اولیه‌ی استراتژی‌هاست - خواه این هدف دولت یا نهادهای سطح کلان سیستم باشد، خواه فعالیت‌های اقتصادی افراد و سازمان‌ها و اجتماعات در سطح خرد.

منطق چهار استراتژی ضد سرمایه‌داری

هدف استراتژی‌ها		هدف اولیه استراتژی
فرارفتن از ساختارها	برطرف کردن آسیب‌ها	
نبودن سرمایه‌داری	مهار کردن سرمایه‌داری	کلان - سیاسی
زوال بخشیدن به سرمایه‌داری	گزیز از سرمایه‌داری	خرد - اجتماعی

وی همچنان که نظریه‌ی دگرگونی خود را می‌پروراند - در تقابل با [دایلان رایلی](#) و سایر متفکرانی که درگیر بحث با آنان بود - تردید داشت که بتوان به گونه‌ای سرمایه‌داری را درهم کوبید که رهایی کامل ایجاد کند. او منتقد اتحاد شوروی و دیگر دولت‌هایی بود که برآمده از انقلاب بودند. نزد رایت، دولت سوسیالیستی زمانی تحقق می‌یابد که بر قدرت اجتماعی - نه قدرت اقتصادی (سرمایه‌داری) یا قدرت دولتی (دولت‌گرایی) - چیرگی به دست آید. مثلاً یک شرکت نمی‌تواند کارخانه‌ی شیمیایی خود را در یک محله بسازد، مگر این که مردمی که آن‌جا زندگی می‌کنند رضایت داشته باشند. نیز دولت نمی‌تواند منافع رأی‌دهندگان را تابع سیاست‌مداران سازد. به اصطلاح دولت‌های سوسیالیستی قرن بیستم، مانند هم‌تایان سرمایه‌داری‌شان، هیچ‌گاه به این شکل از عدالت سیاسی دست نیافتند.

رایت همچنین اعتقاد داشت که سوسیالیسم باید دربرگیرنده‌ی عدالت اجتماعی باشد. برخلاف جامعه‌ی سرمایه‌داری که در آن همگان به‌ظاهر «فرصت برابر» برای شکوفایی دارند، عدالت اجتماعی مستلزم «دسترسی برابر» به منابعی است که امکان شکوفایی را برای مردم پدید می‌آورد. عدالت اجتماعی همچنین به معنای آزادی از تبعیض اجتماعی است. بچه‌ها نباید به دلیل آن که والدین‌شان پولدارترند در مدارس بهتری حضور یابند و لازم است بر نژادپرستی، سکسیسم و دیگر اشکال سرکوب غلبه یافت.

رایت باور داشت که سوسیالیسم با بازار سازگار است اما نه آن نوع بازاری که عدالت سیاسی و اجتماعی را تخریب می‌کند. بازارها برای آن که با سوسیالیسم هماهنگ باشند، باید مقیاس کوچک‌تری داشته باشند و مشارکت‌کنندگان در آن‌ها را باید محدود ساخت. به عبارت دیگر، باید کم‌تر شبیه بازارهای آزاد و بیش‌تر همچون میادین محلی فروش باشند. این اندیشه‌ها علیه [رابین هانل](#) و دیگر متفکران اتوپیایی بود و رایت را در معرض انتقاد مارکسیست‌های ارتدوکس قرار داد. وانگهی رایت هیچ‌گاه موضعی را به دلیل این که مد روز نیست کنار نگذاشت. اما فراتر از آن حاضر به تغییر عقیده بود. رایت وقتی احساس کرد که عقاید قبلی‌اش دیگر اعتباری ندارد آن‌ها را مورد بازنگری قرار داد یا کنار گذاشت.

قبل از انتشار کتاب *اتوپیاهاى واقعی* رایت ایده‌های خود را در بیش از پنجاه سخنرانی در هجده کشور مطرح کرد. عقاید وی به بحث گذاشته شد و در فوروم‌هایی آزاد و مشورتی که پشتیبانش بودند مورد گفت‌وگو قرار گرفت. وی بعد از انتشار کتاب در مقام رئیس انجمن جامعه‌شناسی آمریکا به این کار ادامه داد. تحت هدایت وی، کنفرانس بین‌المللی این انجمن صدها جامعه‌شناس را از سرتاسر جهان برمبنای کار رایت گرد آورد.

رایت همچنین مرکز ای ای هیونز A. E. Havens برای عدالت اجتماعی در مدیسون را اداره کرد که پژوهشگران و کنشگران را گردآورد تا وقف ایجاد آینده‌ای عادلانه‌تر و دموکراتیک‌تر شوند. مایک دیویس، باربارا ارنریش، نانسی فریزر، آری راسل هاچ‌شاید، طارق علی، دیوید هاروی، تدا اسکاچپل، نوام چامسکی، و سازمان‌دهندگان محلی از شماری از کشورها در آن مشارکت داشتند. تحت هدایت رایت بسیاری از پروژه‌های رهایی‌بخش در مرکز هیونز به بحث گذاشته شد و در مجموعه‌ی پروژه‌ی اتوپیا‌های واقعی انتشارات ورسو منتشر شد.

وی در دوران کاری مشاور صدها دانشجو بود. بسیاری از استادان برجسته در دانشگاه‌های امریکا دانشجویان دوره‌ی دکتری آلین رایت بودند و نفوذ وی در آثار ویوک چیبیر، پیتز فریز و دیگر نویسندگانی است که نشریات پرنفوذ [ژاکوبن](#) و [کاتالیست](#) را بنا کردند. این موج جدید روشنفکران سوسیالیست آثاری خلق کردند که ویژگی گروه «مارکسیسم غیرعوامانه» است. رایت به همراه ساموئل بولز و رابرت برنر بر ضرورت نگارش روشن و بی‌تکلف تأکید کرد که برای گسترده‌ترین مخاطبان قابل درک باشد.

اریک آلین رایت اخیراً اعلام کرده بود که پزشکانش به او گفته‌اند که تنها چند هفته بیش‌تر زنده نخواهد ماند. همان‌طور که خودش پیش‌بینی کرده بود شاهد فوریه‌ی ۲۰۱۹ نخواهد بود و در تاریخ ۲۳ ژانویه با میراث‌نظری پربراری جهان را وداع گفت.

کتاب‌شناسی اریک آلین رایت

- *Wright, Erik Olin (1973). The Politics of Punishment: A Critical Analysis of Prisons in America. New York: Harper & Row. ISBN 9780060903183.*
- *Wright, Erik Olin (1978). Class, Crisis, and the State. London: New Left Books. ISBN 9780902308930.*
- *Wright, Erik Olin (1979). Class Structure and Income Determination. New York: Academic Press. ISBN 9780127649504.*
- *Wright, Erik Olin (1997) [1985 Verso]. Classes. London & New York: Verso. ISBN 9781859841792.*
- *Wright, Erik Olin (1989). The Debate on Classes. London & New York: Verso. ISBN 9780860919667.*
- *Wright, Erik Olin (1997). Class Counts: Comparative Studies in Class Analysis. Cambridge, New York & Paris: Cambridge University Press Maison des Sciences de l'homme. ISBN 9780521556460.*
- *Wright, Erik (2010). Envisioning Real Utopias. London & New York: Verso. ISBN 9781844676170.*
- *Alternatives to Capitalism: Proposals for a Democratic Economy, with Robin Hahnel (2014) New Left Project^[13]*
- *Wright, Erik (2015). Understanding Class. London & New York: Verso. ISBN 9781781689455.*

متن بالا عمدتاً براساس دو مقاله‌ی زیر تهیه شده است:

Adam Szetela, [Remembering Erik Olin Wright](#), January 23, 2019

Erik Olin Wright, [How to Be an Anticapitalist Today](#),